

تأملی بر توسعه گردشگری شهری

با توجه به ظرفیت های شهرستان ملارد در این زمینه



داوود محمدی فام

(کارشناس ارشد مدیریت توسعه و پیشرفت شهری)

امروزه گردشگری را به عنوان یکی از مهمترین صنایع توسعه پایدار در هر جامعه ای باید دانست، که از تحریک بالایی در تغییرات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، شهری و محیطی برخوردار است، تمرکز بر جنبه های مختلف صنعت گردشگری، همراه با برنامه ریزی های مدیریت محلی و ملی هر جامعه ای، نقش بسیار با اهمیتی در فرایندهای بین المللی و ملی هر جامعه ای می تواند ایفاء کند. گردشگری شهری، یکی از مهمترین و پیچیده ترین فعالیت های فضایی و مکانی انسان در جامعه شهری است که نقش مهمی در توسعه پایدار اقتصادی شهرها دارد که توسعه پایدار صنعت گردشگری را نیز به همراه دارد؛ اما دستیابی به اهداف وسیع راه اندازی آن، نیازمند زیرساخت های کلان شهری و فرهنگی است که سرمایه ی زیادی را می طلبد. بازدهی این سرمایه، به فنون و شگردهای خاصی نیازمند است که برنامه ریزان گردشگری شهری را به یاری می طلبد.

گردشگری شهری یا تفریح شهری، بخشی از گذران اوقات فراغت شهروندان عصر پسا مدرنیته است. این نوع صنعت شهری، حد فاصل گذاران اوقات فراغت در خانه و خارج از شهر و آبادی می باشد. گردشگری شهری به آن بخشی از گذران اوقات فراغت گفته می شود، که در محدوده سکونت شهری شهروندان و فضاهای باز درون شهری از جمله پارک ها، شهربازی ها، مراکز خرید، مراکز فرهنگی و تاریخی و... شکل می گیرد.

بر اساس چنین ویژگی، امروزه گسترش فضاهای باز جمعی و ایجاد مراکز فراغتی و تفریحی مدرن یکی از اهداف مهم برنامه ریزان مدیریت کلانشهرهای جامعه ما می باشد. گسترش این نوع جهانگردی مدرن در سطح توسعه محلی پایدار و در نهایت توسعه ملی علاوه بر تأمین اهداف اقتصادی، زیست محیطی، تعادل بخشی در گذران اوقات فراغت، تأمین سلامت جسمی و روانی که با خود به همراه می آورد، نقش بارزی در جذب توریسم خارجی و داخلی گردشگری « برای یک سیستم مدیریت شهری با برنامه ریزی پیچیده و چند وجهی را به همراه دارد

» بر این اساس این صنعت در حیطه وظیفه برنامه ریزی مدیریت شهری واقع می شود. علاوه بر این گردشگری شهری با ارزش های محیطی، میراث فرهنگی و تاریخی هر شهر ارتباطی تنگاتنگ دارد، که از این منظر توجه به استقلال به این امر در طرح های توسعه و عمران شهری ضروری به نظر می رسد. باید توجه کرد که گردشگری شهری و کیفیت و کمیت آن یکی از شاخص های مهم توسعه و عمران شهری به شمار می آید، اما در کل برای تحقق گردشگری شهری در شهرها می بایست گردشگاه و مجموعه های گردشگاهی درون شهری و برون شهری و حومه ای به تناسب بوجود آید و تسهیلات گردشگری نیز در یک شهر به تناسب طیف گردشگران فراهم شود». (اکبرزاده ابراهیمی، ۱۳۸۶)

امروزه گردشگری شهری نقش مهمی از نظر فرهنگی در جریان های

شهری و انطباق این شهرها با جهانی شدن و به روز شدن شهرها دارد. شناخت عناصر بنیادی گردشگری می تواند ما را در شناخت گردشگری شهری کمک کند که عبارتند از «۱- عناصر اولیه گردشگری شامل (اول: فعالیت هایی مانند تئاتر، سینما، برپایی نمایشگاه ها و... دوم: مکان های قابل بازدید مانند: بوستان ها مکان های تاریخی، گنجینه ها موزه ها، آبشار و غیره ۲- عناصر ثانویه شامل مهمان سراها، بازارها و فروشگاه ها و غذا سراها است. ۳- عوامل دیگری چون اطلاعات، خدمات موجود در بوستان ها، نقشه های راهنما و اداره اطلاعات برای راهنمایی گردشگران از دیگر موارد عناصر بنیادی گردشگری است» (علی موحد ۱۳۸۶)

این عوامل می تواند شهر را به قطبی برجسته برای گردشگری شهری تبدیل کند که علاوه بر غنی سازی اوقات فراغت مردم در تأمین درآمدهای شهری و رونق اقتصادی نیز مؤثر خواهد بود.

یکی از عوامل مهم در جذب گردشگران به شهرها، جشنواره ها و اتفاقاتی است که به طور خاص، در این شهرها رخ داده و برگزار میشود. این اتفاقات می تواند تنها برای یک بار رخ دهد و یا حالت سلسله ای داشته و چندین بار اتفاق بیفتد. شرکت در این جشنواره ها و وقایع، بازدید از جاذبه های گردشگری و استفاده از خدمات این صنعت را به همراه خواهد داشت که نقش رستوران ها و بازارهای خریدی که در نزدیکی محل اقامت گردشگران و یا محل برگزاری جشنواره ها و وقایع، احداث شده اند، از سایر جاذبه ها و خدمات، برجسته تر است.

جاذبه های تفریحی و سرگرم کننده، عامل دیگری است که گردشگران تفریحی بسیاری را جذب شهرهای بزرگ می کند. مردمان امروزی، سلاقی متفاوتی با نسل های قبل دارند که ناشی از پیشرفت علم و تکنولوژی و قرار گرفتن در زندگی ماشینی و دیجیتال است. این سلاقی با توجه به تفاوتشان با سایر نسل ها، انگیزاننده ها و نیازهای متفاوتی را بوجود می آورند که شیوه پاسخگویی به این نیازها نیز متفاوت است؛ امروزه، شهرهای بزرگ، با فراهم آوردن امکانات تفریحی وسیع و مدرن، محل جذب بسیاری از این سلاقی شده اند. از جمله ی این تفریحات می توان به شهربازی های بزرگ و پیشرفته، فواره های بزرگ آب و پارک های آبی، سینماهای چندبعدی با امکانات خاص، رستوران های مبتکرانه نظیر رستوران های زیرآبی یا فضایی، موزه های موضوعی با امکانات خاص و... اشاره کرد.

در کنار مؤلفه های فوق، موقعیت منطقه ای شهرها نیز در رونق و شکوفایی گردشگری شهری بسیار حائز اهمیت است.

به عنوان نمونه قرار گرفتن شهرستان ملارد در غرب استان تهران به عنوان شاهراهی در بین شهرها و کلان شهرهایی همچون تهران، البرز، شهریار، قدس، صفادشت، رباط کریم، بهارستان، جغرافیایی خاص به آن بخشیده که با برنامه ریزی مدون و اصولی می تواند به قطبی برای گردشگری استان تهران و حتی کشور تبدیل شود.

کم توجهی ها و شاید تا حدودی روزمرگی های اداری و شهری



چارچوبی کارشناسانه و دقیق تا چندین سال آینده پیش‌بینی شده و در صورت ابلاغ و اجرای آن توفیقات بسیار برجسته‌ای در این حوزه حاصل شود.

به‌عنوان مثال در حال حاضر سفره‌خانه‌هایی در این شهرستان مشاهده می‌شود که در کوچه و پس‌کوچه‌های فرعی که دسترسی به آن دشوار است و یا در باغاتی که بعضاً خلاف مقررات تغییر کاربری گرفته‌اند، راه‌اندازی شده است و البته نظارتی هم بر نحوه فعالیت آنها نیست در صورتی که با در نظر گرفتن طرح جامع گردشگری به نحو مؤثری می‌توان ظرفیت‌ها، جانمایی‌ها، نیازها و الزامات مورد نیاز برای رونق و توسعه گردشگری را لحاظ کرد و از اجرای پروژه‌های سلیقه‌ای و مقطعی که گاهی با نارسایی‌هایی نیز مواجه است، جلوگیری می‌شود.

با توجه به مباحث مطرح شده گردشگری شهری در شهر ملارد با توجه به پتانسیل‌های عظیم این شهر در این زمینه، توسعه گردشگری می‌تواند یکی از راه‌های مهم کسب درآمدهای پایدار برای مدیریت شهری باشد. لذا شایسته است متولیان امر و مدیران شهری ملارد با برنامه ریزی دقیق و کارشناسانه و بدون نگاه‌های سلیقه‌ای و با همکاری بخش خصوصی و هماهنگی‌های بین بخشی و تعامل هوشمندانه با ارگان‌های دولتی نسبت به طراحی و برنامه ریزی و اجرای سیاست‌های مبتنی بر رونق گردشگری شهری اهتمام داشته باشند.

مهم‌ترین راهکارها و پیشنهادها در راستای توسعه گردشگری ملارد را این چنین می‌توان برشمرد:

۱- تأکید بر برنامه ریزی اجتماعی-اقتصادی-فرهنگی-خدماتی به گردشگران شهری به صورت مستمر نه فقط در زمان‌های خاص از سال، با همکاری بخش‌های مختلف مدیریت اجرایی شهر و میراث فرهنگی شهرها و کلانشهرها؛

۲- تأکید بر توسعه عمران شهری و ایجاد خیز در جهت نوسازی بافت فرسوده شهر و حوزه گردشگری شهری، همراه با مشارکت بخش خصوصی، دولتی، حکومتی و ارائه تسهیلات بسیار مناسب به افراد مشارکت‌کننده در توسعه این حوزه پایدار شهری؛

۳- تأسیس و بازسازی مجموعه‌های گردشگری، تفریحی در حوزه شهر و حومه شهر با مشارکت بخش خصوصی و حکومتی یا دولتی؛

در طول سال‌های گذشته باعث شده تا بهره‌وری قابل توجهی از توانمندی‌ها و استعدادهای موجود در این شهرستان حاصل نشود. به‌طور یقین با طراحی یک برنامه‌ریزی اصولی و مدون بلندمدت در طول سال‌های گذشته، امروز ملارد به یکی از نقاط برجسته گردشگری تبدیل شده بود که علاوه بر تأمین نیازهای سیاحتی و فراغتی ساکنان این شهرستان، مردم شهرهای دیگر را نیز برای بهره‌گیری از امکانات توریستی متبوع می‌کرد. به عنوان مثال از پروژه‌های موفق در این زمینه و در شهرهای همجوار بازار ایرانی اسلامی اندیشه از نمونه پروژه‌هایی به شمار می‌رود که مؤید صحت این ادعاست، طرحی عظیم و برجسته که اگر نگوییم بی‌نظیر، اما بدون شک از مراکز تفریحی کم‌نظیر در کشور به شمار می‌رود که تنها نمونه آن در شهری همچون اصفهان با آن قدمت و عظمت باشکوه تاریخی مشاهده می‌شود.

پروژه‌ای که تا حدودی اثبات کرد با تدوین و طراحی برنامه‌ریزی‌های اصولی می‌توان شهر را به‌عنوان برندی شاخص در ایران و شاید جهان معرفی کرد.

ممکن است در نگاه اول تبدیل شدن ملارد به برندی کشوری و فرا منطقه‌ای رؤیایی به نظر برسد، اما نگاهی اجمالی به ظرفیت‌های موجود در این خطه از کشور همچون آب‌وهوای مطلوب، فرآورده‌های کشاورزی منحصربه‌فرد، باغات انبوه، روستاهای تاریخی متعدد، قدمت هفت هزار ساله باستانی این منطقه، نزدیکی به فرودگاه‌های مهرآباد، پیام و امام خمینی (ره) ظرفیت‌هایی است که می‌تواند این رؤیا را به واقعیت تبدیل کند.

علیرغم استعدادهای متنوع در این شهرستان، سرانه امکانات تفریحی و سیاحتی در این منطقه قابل قبول نیست.

شهرستان ملارد با وجود باغات انبوه و متعدد اما در عرصه امکانات تفریحی همچون شهربازی، سینما، هتل و... با کمبود و کاستی روبرو است و در اغلب قریب به اتفاق مواقع برای استفاده از چنین امکاناتی به ناچار باید به استان البرز و یا تهران مراجعه کرد.

به‌عنوان مثال شهرستانی با بیش از ۴۰۰ هزار نفر جمعیت تنها از یک شهربازی مجهز به تجهیزات و ادوات بازی‌های برقی برخوردار است که به هیچ‌عنوان جایگویی نیاز جمعیت انبوه این شهرستان نیست. پتانسیل‌های طبیعی شهر از جمله منطقه زیبا و سرسبز خوشنام که تفرجگاه بسیاری از مردم شهرهای همجوار نیز محسوب می‌شود مورد غفلت قرار گرفته است هرچند که اخیراً اقداماتی در راستای بهسازی راه‌های دسترسی به آن در حال انجام است ولی متأسفانه عدم برنامه ریزی و طرح مناسب در این زمینه باعث به هدر رفتن این ظرفیت عظیم در منطقه شده است.

بنابراین جهت توسعه پایدار شهری نباید از ضرورت طراحی نقشه راهی منسجم و اصولی برای شهرستانی با ویژگی‌های ملارد به‌سادگی گذشت که در سایه آن می‌توان با یک برنامه‌ریزی همه‌جانبه و مدون، افق و آینده شهر را در سه مقطع کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت در ابعاد گوناگون سیاحتی و گردشگری ترسیم و عملیاتی کرد.

طرح‌های مطالعاتی از ضروریاتی است که با عنایت به کارشناسی و مطالعاتی، امکان‌سنجی‌ها و نیازسنجی‌های لازم و متناسب با طرح در آن دیده و تعریف می‌شود. لذا حوزه گردشگری شهرستان ملارد نیازمند طرحی جامع، دقیق و کارشناسانه است که در این طرح تمامی نیازهای سیاحتی و گردشگری ملارد در



مختلف شهر در طی سال و تعبیه افزایش دستگاهای مکان یابی برای گردشگری شهری؛

۱۵- ایجاد پژوهش های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، در حوزه گردشگری و حمایت همه جانبه در بسط پایداری توسعه گردشگری شهری از نتایج پژوهشی و برنامه ریزی های متنوع براساس یافته های اینگونه تحقیقات؛

۱۶- ایجاد تغییر نگرش های مسئولان و شهروندان نسبت به گردشگران شهری، برای جذب پایدار توریسم شهری؛

۱۷- ایجاد راهکارهای مناسب برای تقویت حل مشکلات گردشگری و کنترل معضلات «کنترل ترافیک- تخریب فضای سبز- عدم امنیت گردشگر، نحوه ارائه خدمات به توریسم، حمل و نقل داخلی و خارجی به گردشگر و...»؛

۱۸- ارائه مدیریت اجرایی مناسب برای ارائه اطلاعات صحیح از اماکن تاریخی، فرهنگی به گردشگر؛

۱۹- رفع ناهماهنگی ها در جهت ارائه خدمات و برنامه ریزی های متنوع به گردشگر شهری و مسئول بودن تمام نهادهای متولی نسبت به ایجاد هرگونه مشکل و تلاش همه جانبه نهادهای متولی برای حل مشکلات و مسائل گردشگران شهری؛

۲۰- مسئولیت پذیری و پاسخگویی تمام نهادهای موثر در این حوزه برای ارائه هرگون خدمات مناسب به گردشگر، در جهت توسعه پایدار توریسم شهری؛

۲۱- تلاش در جهت شکل گیری مناسب پروسه فرایندهای اطلاعاتی به گردشگر شهری؛

۲۲- کنترل اطلاعات و جلوگیری از اطلاعات ناقص در زمینه های مختلف این حوزه به گردشگر؛

۲۴- طراحی وبلاگ ها، سایت های گردشگری مجازی، رسانه اختصاصی به معرفی جاذبه های گردشگری از جمله توریسم شهری به صورت محلی- منطقه ای- ملی و بین المللی؛

۲۵- حمایت از مشارکت بخش خصوصی- انجمن ها و سازمان های مردم نهاد در قالب ارائه دستاوردها- فعالیتهای فرهنگی محلی به گردشگر شهری.

۴- رقابت مدیریت اجرایی کلانشهرها، در جهت برپایی نمایشگاه های متنوع، المپیادهای مختلف (ملی- منطقه ای- بین المللی)، همایش های ملی و بین المللی و منطقه ای. استفاده از فرصت های مناسب در زمان این فعالیت ها برای معرفی جاذبه های گردشگری شهری. (به عنوان مثال برگزاری مسابقات کشتی با چوچه که در ملارد اجرا می گردد که متأسفانه فقط از آن بهره برداری سیاسی می گردد.)

۵- ارائه نیازمندی های متنوع اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خدماتی به گردشگران در قالب شیوه های متنوع اطلاع رسانی؛

۶- تقویت مشارکت بخش خصوصی و شهروندان در جهت رشد بخش های مختلف گردشگری شهری و جلوگیری از عدم انحصاری بودن این بخش ها در دست نهادهای حکومتی؛

۷- ایجاد بسترهای آمایشی مختلف در جهت توسعه پایدار گردشگری شهری، با توجه به حمایت های همه جانبه مدیریت گردشگری شهری؛

۸- ایجاد بسترهای لازم برای رفع نیازهای تفریحی و فراغتی گردشگران شهری (فضاهای سبز، بوستان ها، پارکها، شهرسازی های سنتی و مدرن، مراکز خرید مجهز و مدرن در نقاط مختلف شهر)؛

۹- وجود تسهیلات و امکانات حمایتی از بخش خصوصی در گسترش موارد اشاره شده در شماره ۸ و جلوگیری از انحصاری بودن این فضاها در دست عده ای خاص؛

۱۰- احیاء و بازسازی جاذبه های تاریخی، فرهنگی شهر و توسعه همه جانبه میراث شهری؛

۱۱- توسعه گسترش فضاهای مدرن چون بسط مراکز فرهنگی، تئاتر، سینماها، کنسرت های ملی، منطقه ای و محلی، میداین نمادین شده شهر، تلفیق و ترکیب سنت و مدرنیته در حوزه بازسازی فضاهای گردشگری شهری؛

۱۲- ایجاد فعالیت های تفریحی و فراغتی، مهیج، پویا، انعطافی، با برنامه ریزی های مدرن و مکانیکی از سوی مدیریت شهری برای جذب گردشگر شهری؛

۱۳- تربیت نیروی متخصص در جهت بهره برداری تورهایی گردشگری شهری، راهنمایان تورهایی شهری و حومه شهرها؛

۱۴- گسترش کیوسک های اطلاعاتی گردشگری در نقاط

منابع: ۱- اکبرزاده ابراهیمی، محمد حسن، رشد گردشگری محلی توسعه گردشگری شهری ۱۳۸۶، ۲- سقایی، مهدی، (۱۳۸۸). گردشگری شهری، ۱۳۸۸، ۳- قلعه ای، محمد حسین، نقش گردشگری در توسعه شهرها، ۱۳۸۷، ۴- دیناری، احمد، گردشگری شهری در ایران و جهان، ویرایش اول، مشهد، ۱۳۸۷، ۵- موحد، علی، گردشگری شهری، انتشارات